

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De oratore

Cicero, Marcus Tullius

[Nürnberg], 26. März 1497

Marci Tullii Ciceronis de optimo genere oratorum

[urn:nbn:de:bsz:31-324199](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-324199)

data ad eorum mores infamia. atque etiam in hac petitione maxime videndum est ut spes. r. p. bona de te sit. & honesta opinio. Nec tamen in petendo. r. p. capescenda est neque in senatu neque in concione. sed haec sunt tibi retinenda. ut senatus te existimet ex eo quod ita vixeris defensor auctoritatis suae fore. Et equites romani boni & locupletes. & vita acta te studiosum occidit atque res tranquillam multitudine ex eo daturat quod oratione in concionibus ac iudicio populari fuisti te a suis commodis alienum non futurum. Haec mihi veniebat in mentem de duabus commotionibus matutinis quo tibi quotidie ad forum descendenti meditandum esse dixeramus novus sum. Consulatum peto. Tercium restat. Roma est civitas ex nationum conueta constituta. in qua multae insidiae. multa facillia multa in omni genere vicia versantur: multorum arrogantia. multorum contumacia. multorum maliuolentia. multorum supbia. multorum odium. ac molestia praefenda est. Video esse magni consilii atque artis in tot hominum cuiusmodi vicis tantisque versantem vitare offensionem. vitare fabulam vitare insidias. esse unum hominem accommodatum ad tantam morum ac sermonum & voluntatum veritatem. Quare etiam atque etiam perge tenere istam viam. quam instituisti. Excelle dicendo hoc. & tenetur romae homines & alliciuntur. & ab impediendo. ac laedere repelluntur. Et quoniam in hoc maxime viciosa est civitas quod largitione interposita virtutis & dignitatis obliuisci solet. in hoc facit te bene noras ut intelligas eam esse te qui iudicium ac piculum metum maximam competitoribus afferre possis. Fac itaque ut se abs te custodiri. atque observari sciant tam diligentiam tuam tam auctoritatem vimque dicendi tui profecto equestri ordinis erga te studium praesentent. Atque haec ita te volo illis proponere. ut videare occasionem non meditari. sed ut hoc terrore facilius hoc ipsum quod agis consequare. & plane sic contendere omnibus nervis ac facultatibus ut adipiscamur quod petimus. Video esse nulla comitia tam inquinata largitione. quibus non gratis aliqui centuriae renucent suos maxime necessarios. Quare si aduigilamus pro rei dignitate. & si nostros ad summum studium benignos excitamus. & si hominibus studiosis gratiosos nostri sui cuique munus describimus. & si competitoribus iudicia proponimus. si equestribus metum iniicimus diuisores ratione aliqua coercemus profici potest ut largitio nulla fiat. aut nihil valeat. Haec sunt quae putavi non melius scire me quam te sed facilius his tuis occupationibus colligere unum in locum posse. & ad te per scripta mittere que tamen & si ita scripta sunt. ut non ad omnes qui honores petant. sed ad te proprie. & ad hanc petitionem tuam valeant. tamen tu siquid mutandum esse videbis. aut omnino tollendum. aut siquid erit praeteritum velim mihi hoc dicas. Volo. n. hoc commentarium petitionis haberi omni ratione perfectum.

MARCI TVLLII CICERONIS DE OPTIMO GENERE ORATORVM.

ORATORVM genera esse dicuntur tanquam poetarum. hoc secus est. nam alterum est multiplex. Poematis enim tragici. comici. epici. mellici etiam ac dithyrambici. quo magis est tractatum a latinis suum. quo cuiusque est diuersum a reliquis. Itaque & in Tragedia Comicum viciosum est. & in comedia tragicum turpe. Et in ceteris est suus cuiusque certus sonus. & quaedam intelligentibus nota vox. Oratorum autem si quis ita numerat plura genera. ut alios grauis aut grauis. aut copiosos alios tenuis aut subtilis aut breuis alios eis interiectos & tamquam medios putet. de hominibus dicit aliquid de re parum. In re enim quod optimum sit. in homine aut quod dicitur. Itaque licet dicere Ennium summum. Epicum poetam. sicut ita videtur. & Pacuuium Tragicum. & Cecilium fortasse comicum. Oratorum genera non diuido. perfectum enim quero. Unum autem est genus perfectum. a quo qui absunt non genere differunt. ut ab Accio Terentius. sed in eodem genere non sunt pares. Optimus est enim orator qui dicendo animos audientium & docet & delectat & permouet. Docere debitum est delectare honorarium. permouere necessarium. hoc ut alius magis quam alias faciat concedendum. vere id fit non genere sed gradu. Optimum. n. unum est & proximum quidem ei simillimum. ex quo perspicuum quod optimo dissimillimum sit. id esse deterrimum. Nam quoniam eloquentia constat ex verbis & sententiis perficiendum est ut pure & emendate loquentes quod est latine. Verborum & propriorum & translatorum elegantiam persequamur. in propriis autem aptissima eligamus. in translatorum sicut similitudinem secuti utamur alienis. Sententiarum autem tot sunt genera quot dixi esse laudum. Sunt enim docendi acute delectandi quasi argute. commouendi etiam graues. sed & verborum est structura quaedam duas res efficiens numerum & lenitatem. & sententiarum suam compositionem habet ad rem praebendam accommodatum ordinem. sed eorum omnium rerum ut in aedificiorum memoria est quasi fundamentum lumen actio. Ea igitur in quo omnia erunt summa erit peritissimus orator in quo media mediocritas. in quo minima deterrimus. Et appellatur omnes oratores quasi pictores omnes appellentur etiam mali. nec generibus inter se sed facultatibus differunt. Itaque nemo est orator qui demostenis similem se esse nolit. ac Menander Homeri noluit. Genus autem erat aliud. ac id non est in oratorum. malit etiam si est in genere tolerabile non est certe in optimo siquidem quod omnes laudes habet. id est optimum. Hoc autem breuius dixi quidem quam res petebat. sed ad id quod agimus non fuit dicendum pluribus. Unum. n. quomodo sit genus. id quale sit quimus. Est autem tale quale floruit Athenis. ex quo oratorum species vis ignota est nota gloria namque aliter multi viderunt viciosi nihil apud eos esse. aliter pauci laudabilia multa esse. Est enim viciosum in sententia siquid absurdum aut alienum aut non acutum aut sub insulsum est. In verbis si in quantum si abiectum si non aptum si durum si longe petitum. haec vitauerunt fere omnes qui aut attici nunciantur aut dictum atice sed quaterius valuerunt. iam dumtaxat sicci habentur. id

AESCHINIS IN CTESIPHONTEM CLXXII

ita ut palestre spaciari in xisto ut liceat non ab olimpiis coronam petat qui quo modo. & quavis ca
 reant omni vicio non sint contenti quasi bona valitudine. sed vires lacertos. sanguine quunt quandam
 etiam suavitatem coloris eos imitemur si possumus. si minus illos potius quam corrupta sanitate sunt. quod
 est proprium atticorum quam eos quorum viciosa abundantia est quales Asia multos tulit. quod quo faciemus
 si modo idipsum assequimur est quidem permagnam imitemur si possumus. Lysiam & eius quidem tenuitatem po-
 tissimum. Est multis in locis grandior sed quia & priuatas ille & plerasque & casipas. & alias puarum rerum
 daufulas scripsit ut esse ieiunior quam se ipse consulto ad minutarum genera causarum limauerit. Quod qui
 ita faciet si cupiat vberior esse non possit habere sane orator sed de minoribus magno etiam oratori. il-
 lo modo saepe dicendum est in tali genere causarum. Ita fit ut demosthenes certe possit summisse dicere. elate Lysi-
 as fortasse non possit. Sed si eodem modo putat exercitu in foro & in omnibus templis que circa forum sunt col-
 locato dici per Mætone potuisset. ut si de re priuata ad mimum iudicem diceremus vim eloquentiam sua facul-
 tate non rei natura metiuisset. Quare non nullorum sermo iam increbuerit primum seipsum attice dicere primum nemi-
 nem neminem dicere alteros negligamus. Satis enim bis res ipsa ridet. quum aut non adhibeatur ad causas aut
 adhibiti derideant. nam si adhibeantur esset idipsum atticorum. sed qui dici a nobis attico more noluit. ipsi autem
 oratores se esse non putant. sed teretis aures habent intelligentesque iudicium tanquam ad picturam perbandam. ad-
 bibetur etiam in scitu faciendum cum aliquid solertia iudicandi. Sin autem intelligentiam ponunt in audiendi fasti-
 dio. neque eos quicquam excelsum magnificumque delectat. Dicat se quidam subtile politum. utile graue. or-
 natumque concinere. id vero desinat. dicere qui subtiliter atticeque est. quid dubium est vix oronem nostram
 tolerabilem tantum. an etiam admirabilem esse cupiamus. Non enim quimus iam quid sit attice dicere. ex quo
 intelligit quam grecorum oratorum prestantissimi sint. sed qui fuerunt atbenis. eorum autem principes fa-
 cile demosthenes. hunc si quis imitemur eum & attice dicturum. & optime. ut is quam attici nobis propositi-
 ti sunt ad imitandum. bene dicere id sit attice dicere sed quum in eo magnus error sit. & quæle esset id dicendi ge-
 nus putari mihi suscipiendum labore vtilem studiosis mihi ipsi quidem non necessarium. Conuertit enim
 ex atticis duorum eloquentissimorum nobilissimas orones inter se contrarias. Aeschini & demosthenis
 nec conuertit ut interpres. sed ut orator iisdem sententiis. & eorum formis tanquam figuris verbis ad nostram
 consuetudinem aptis in quibus non verbum pro verbo necesse habui reddere. sed genus omnium verborum
 vimque seruauit non tamen ea me annumerare lectori putari oportere. sed tanquam appendere hic meus
 labor assequitur ut nisi homines qui ab illis exigant qui se atticos volunt. & ad quam eos quasi formulam dicendi
 reuocent. intelligant. sed exoritur. Thucydides. eius enim quidam eloquentiam admirantur. id quidem recte. sed nil
 ad eum oratorem quem quimus. Aliud enim est explicare res gestas narrando aliud argumentando cri-
 minari crimine soluere. aliud narrante tenere auditorem aliud concinationem. At loquitur pulchre non
 melius quam plato necesse est tñ oratori quem quimus controuersias explicanti dicendi genere apto ad
 docendum ad delectandum promouendum. Quare si quis erit qui thucydides genere causas in foro se
 dicturum profiteatur is abhorrebit etiam sumptuosius eius que versatur in civili iure & forensi qui Thucydidem
 laudauit suam suam quin ipse socratem quem diuinus Plato suum fere æqualem admirabiliter
 pbetro laudari fecit a socrate. quem omnes dicebant esse doctissimum oratorem tñ hunc in numero
 non repono. Non enim in acie versatur & ferro sed quasi rudibus eius erudit orator a me aut quo maximis mini-
 ma conferam gladiatorum par nobilissimum inducitur. Aeschines tanquam æternus ut ait Lucilius non
 spurcus homo sed acer & doctus quo a Pacidiano hoc componit optimus longe post homines natos.
 Nihil enim illo oratore arbitror posse cogitari diuinus. Huic labori nostro duo genera reprehensionum ap-
 ponunt. Vnum hoc verbum melius græcia quo gratæ & quid possint ipsi melius quam latine alterum quid
 ista potius legatur quam græcas. iudem Andriam & sinephobos. nec minus Terentium & Cecilium quam
 Menandrum legatur. nec Andromacham aut antiopam aut epygonos latinus recipiunt. sed tñ Linnium &
 Pacunium & Accium potius quam euripidem. & Sophoclem legunt. Quod igitur est eorum in orationibus a
 greco conuersis fastidium nullum quum sit inuersibus sed aggrediemur iam quod suscepimus si prius
 exposuerim quæ causa sit deducta in iudicium: Quoniam esset lex Athenis nequis populi faceret
 scitum ut quisquam corona donaretur in magistratu priusquam orationem rettulisset. & altera lex eos
 qui donarentur populo in concione donari debere quia in senatu Demosthenes curator muris refi-
 ciendis fuit. eosque sua refecit pecunia. De hoc igitur Ctesiphon scitum fecit. nullis ab illo rationi-
 bus relatis. ut corona aurea donaretur. eaque donatio fuit in teatro populo conuocato. qui locus non
 concionis legitime atque ita predicaretur eum donari virtutis gratia beniuolentique quas is erga po-
 pulum Atheniensem haberet. Hunc igitur Ctesiphontem in iudicium adducit Aeschines. quod con-
 tra leges scripsisset ut rationibus non relatis corona donaretur. & ut in teatro. & quod de virtute eius
 & beniuolentia falsa scripsisset: quoniam Demosthenes nec vir bonus esset nec benemeritis de ciui-
 tate. Causa ipsa abhorreret. illa quidem formula consuetudinis nostræ. sed est magna habet enim & le-
 gum interpretationem satis acutam in veramque partem & meritorum in reipublica concionem sane gra-
 uem itaque causa fuit Aeschini quod a Demosthene esset capitis accusatus. quod legationem mentitus esset
 ut vlciscendi inimici causa nomine Ctesiphontis iudicium fieret de factis famaque demosthenis. non
 enim tam multa dixit de rationibus non relatis quam de eo quod cuius improbus ut optimus laudatus esset
 hanc mulctam Aeschines a Ctesiphonte petiit quadriennio ante Philippi macedonis mortem. sed d
 iudicium factum est aliquod annis post alexandrum iam tenentem. Asiam ad quod iudicium con-

ORATIO

curfus dicitur e tota græcia esse factus. Quid enim aut tam visendum aut audiendum fuit quã sum
 moy oratorum in grauiſſima cauſa accurata & inimicicius intensa contetio. Eoꝝ ergo orationes vt
 ſpero expreſſo virtutibus vtens illorum. i. ſententiis ex earum figuris & rerum ordine verba pſe-
 quens eatenus vt non abhorrean a more noſtro quæ ſi egregie omnia conuerſa non erunt tamẽ vt
 generis ſine eiufdem elaborabimus. Erit regula ad quã eorum diriganẽ orationes qui attice volunt
 dicere. ſed de nobis fatiſ. Aliquãdo. n. aefchinẽ ipm audiamus latine dicetẽ. Ex dictis Ciceronis ap-
 tiſſime conſtat orationes aefchinis. et demoſtbenis p Cteſiphonte a græco in latinum per ipm co-
 uerſas ſed quia incuria et iniuria tempoꝝ interciderẽ opereprecium fuit illarum orationũ traductio-
 nem quam Leonardus aretinus edidit ſubnectere. ne impfectum opus eſſe videretur.

AESCHINIS Contra Cteſiphontem de Demoſtbenis coronatone per Leonardum Aretinũ
 in latinam Orationem interpretata Oratio incipit.

VANTI conatus parenter viri athenienſes ad hoc iudiciũ oppugnandum. Quantũq;
 precibus nitantur quidam circa forum. ne iuſta et cõſueta in ciuitate fiant videtis. Ego autẽ
 conſiſus venio. primum diis ſecundũ legibus. et vobis. mihi nullius conatũ plus valiturũ
 eſſe quã iura et leges. Vellem igit athenienſes vt ſenatus et contiones ab his qui preſidẽt
 recte adminiſtrarẽtur. vtq; leges quas tulit Solon de oratoꝝ honeſtate ſeruarentur. Vt liceret primũ
 vtq; antiquiſſimo omniũ ciuium quẽadmodum iura precipiũt modeſte pulſitiũ adẽti ſine tumultu
 et turba ex rerum vſu atq; expientia quæ vtilia forent reip. conſulere. Deinde ab reliquis ciuibus
 put cuiuſq; ætas exigat. ſententiã diceretur. Sic equidem arbitror ciuitas recte gubernare nec mul-
 tum iudiciũ egeremus. Sed quã cuneta illa q bene et laudabiliter hætenus inſtituta videbant. nunc
 defluxere vt decernũt quidam faciliſter contra leges. et alii hæc ipſa decreta confirmant. non dubito
 ino prerogatiuã fortiti ſed ex copoſito aſſidentes. et ſiquis alioꝝ fũt. ac ſententiã ritẽdici velit. huic
 qui rẽpu. nõ amplius comũẽ ſed ppriam putãt minitant iudicia. diſſoluerũt ſententiã ex contetio-
 ne iudicat. Silet vox illa preconis honeſtiſſima. quis cõſulere vult ex his qui ſupra quinquageſimũ
 ſint annũ et rurfus ex aliis gradatim ciuibus. Oratoꝝ impudentiã neq; leges neq; magiſtratus ne-
 q; tribus prerogatiuã habes neq; tribuli ipi cohercere iam pnt. his ita ſe hntibus et melius. vna reliq;
 eſt reipu. pars ſi quid ego intelligo. iudicia eoꝝ qui contra leges ſcribunt. quã ſi vos nũc diſſoluetis
 viri athenie. vel diſſoluentibus aſſentimini. predico vobis apte nullã vos amplius reip. habituros.
 Scitis em viri athenienſes adminiſtrandarum ciuitatum tres eſſe modos. nam aut tyrannus ciuitatẽ
 occupat. aut potentes aliqui. aut populus eam obtinet. Quum tyrannus. aut potens dominaẽ. cuneta
 ex eorum arbitrio voluntateq; gerũtur. Quumvero populus obtinet. tunc leges valent. Nullus ergo
 noſtrum ignoret. quoties de his qui contra leges ſcribunt iudicat totiens de libertate veſtra iudica-
 ri quãobrem in eo iureiurando quod iudices preſtant. primo loco poſitum eſt ſecundũ leges ſenten-
 tiam dicturos. Vidit. n. legum lator. quoties leges in ciuitate ſeruãtur. toties et libertatem ſeruari.
 Quoꝝ memores odiſſe debetis eos qui contra leges ſcribunt. nec quicq; tale comiſſum pariſpede
 re. nec ob vllius grãam ab huius iudicii ſeueritate recedere. Non prætoꝝ qui iam pridem quibusdam
 oratoribus additi reip. euerterũt. non hoſpitiũ quoꝝ preces colligunt quidam ad iudicia ciuitan-
 da. Sed quemadmodum in bello quiſq; noſtrum locũ ſibi comiſſum deſerere erubeſceret. ſic nũc eã
 partẽ reip. cuius cuſtodia hodie vobis comiſſa eſt non deſeratis. Conſiderare. n. debetis ciues vios
 vobis hodie reip. credidiſſe alios ad eſſe ad negocia obeũda. quos veriti et iuriſiurandi et legũ me
 mores. ſi nõ demus Cteſiphontem et contraria legibus et mendacia et inutilia reip. decreuiſſe. reſcin-
 dite hmoi decreta cõſeruare libertatem compeſcite eos qui contra leges et cõtra vtilitatẽ reip. gerũt.
 quod ſi ita animati ea q dicentur audire voletis apte ſcio vos et iuſtam et piam et vtilẽ nobiſmetipſis
 et huic populo ſententiã laturus. De vniuerſa igitur accuſatione mediocriter mihi dixiſſe videor.
 de legibus autem contra quas Cteſiphon ſcripſit pauca dicere volo. Superioribus quidem tempo-
 ribus gerentes quidam ampliſſimos magiſtratus. et pecunias publicas tractantes. ſuis largitiõibus
 efficiebant vt in ſenatu. et apud populum ab oratoribus laudarent coronãq; et comendationes pu-
 blice haberent. Itaq; poſtea quum ratio adminiſtratoꝝ ab eis repoſceretur tam accuſatores q; iudices
 ad ſummam difficultatem adducebant. Multiq; in manifefto furto reprehendiſis contingebat abſol-
 ui. nec immerito. Abſurdum em credo putabant iudices eũdem hominem in eadem vrbe. ac eodem
 forte anno reperiri a populo iuſticia ac virtutis gratia coronatum. deinde paulo poſt in iudicio fur-
 ti damnatum. Quare hi qui iudicabant non de ppoſito crimine ſed de verecundia populi ſententiã
 ferre cogebantur. Hæc igitur legum contemplanſ legem tulit & nimiũ quidem optimã neminẽ co-
 ronari licere. qui ob magiſtratum geſtum reddendis ratõibus obnoxius eſſet. Sed licet his cõ omi-
 diligentia a latore legum præſcriptis tamen reperiũtur contra hæc rationes quædam. quas niſi quis
 vobis exponat. faciliſter deciperemini. Sunt em qui in hmoi decretis mediocritatem quãdam ſequũ-
 tur ſententiã ſuam vt adiciant. tũ demũ fore coronandos quum rationem reddiderint. Et ciuitas q
 dem eodem modo iniuriam patitur. Nam anticipã laudibus & coronis examen de eis futurũ illud
 dumtaxat inter eſt. q in illa adiectione pudor & modeſtia quædam ſcribentis oſtenditur. Cteſiphonẽ
 aut iſtas leges conculcã. nec vllũ honeſtatis velamentũ opponẽs. anteq; rones redderetur. antequã
 examẽ ſubiret in mgratu ad huc conſtitutum coronari Demoſtbenẽ ſcripſit. Dicet cõtra hæc alio mo